

shromáždil své síly... Přišel a povzbuzoval své věrné přátele. Poníženě prosil svého pána, prince antiochijského, a prostřednictvím posílů důrazně žádal prince, aby pomohl svými silami osvobodit Edessu z budoucího otrockého jha. Vyslanci, nesoucí neblahou novinu, přišli i do Jeruzalémského království, přinášejíce tak svědectví o obléhání Edessy a neštěstích, která snášejí její obyvatelé. Královna, která zastupovala královskou vládu, na radu shromáždění urozených, se kterými se radila, poslala svého příbuzného Manasa, královského kontábla Filipa z Nábulusu a Elinandra z Tiberiady dohromady s velkým množstvím vojáků se vši rychlostí k Edesse, takže mohli poskytnout panu hraběti a strádajícím občanům plnou pomoc, po které toužili.

Kníže antiochijský však, potěšen neštěstím v Edesse, věnoval malou pozornost svým povinnostem pro společnou věc. Byl málo znepokojen tím, že by osobní nenávisť mohla zapříčinit veřejnou škodu, a omluvil se, že neposkytne pomoc, o kterou byl požádán.

Zengí zatím bez přestání tísnil město útoky a nevynechal nic, co by mohlo občanů týrat a co by mu mohlo pomoci získat kontrolu nad městem. Poslal kopáče a pomocí zákopů a podzemních tunelů podkopával hrady. Jak kopali průchody pod hradbami, podepřeli je pilířem se sloupy, který poté zapálili. A tak velká část hradeb byla zničena. Tento průlom do hradeb, širší víc než sto kubiků, dal nepříteli možnost vstoupit do města. Nepřítel nyní získal to, po čem toužil. Jeho vojáci se vedrali do města. Zabíjeli meči obyvatele, se kterými se utkali, nešetříce ani věk, ani postavení, ani pohlaví. Mohlo by se o nich říci: „Zabíjejí vdovy, cizince, vraždí sirotka, mladíka a pannu dohromady se starým mužem.“ Město bylo dobyto a předáno nepřátelskému meči.

Velmi prozřívá a zkušení obyvatelé vnikli do citadel, která, jak bylo řečeno, byla ve městě. Tak to udělali, aby si zachránili svoje životy, svoje děti, i když jenom na krátkou dobu. V bráně byla taková mačkanice z lidí pokoušejících se vstoupit, že tlak zástupu mnohé udusil, a tak i mnoho zahynulo. Mezi nimi byl velmi známý Hugo, arcibiskup města. Říkalo se, že skonal tímto způsobem spolu s mnohými duchovními. Někteří z těch, kteří byli přítomni, svalovali vinu za jeho ubohý konec na samotného arcibiskupa, protože prý řekl, že shromáždil velkou sumu peněz. Měla být užita pro vojáky, aby se pomohlo městu, ale arcibiskup dával přednost tomu, že shromažďoval poklad jako skrbník, než aby měl

na zřeteli umírající lidi. Tak se stalo, že obdržel odměnu za svou lakotu tím, že zahynul se svým lidem.

...
a tak zatímco kníže antiochijský, přemožený bláznivou nenávisť, odkládal pomoc, kterou byl povinován svým bratrům, a zatímco hrabě očekával pomoc z ciziny, staré město Edessa, zasvěcené křesťanství od apoštolské doby a osvobozené od nevěstých slov a modlitbami apoštola Tadeáše, padlo do velmi ponižujícího otroctví.

2. Druhá křížová výprava

Zpráva o pádu Edessy měla v západní Evropě široký ohlas. Posílili její také vyslanci Jeruzalémského krále, kteří přijeli se žádostí o pomoc a k nimž se připojili také vyslanci z bezprostředně ohrožené Antiochie. Během několika měsíců se začaly rodit plány nové velké křížové výpravy. U její kolébky stál tentokrát nejen papež, který vydal na počátku prosince 1145 bulu, v níž vyzval k novému tažení, ale také francouzský král, který se krátce po vydání buly rozhodl výpravu zorganizovat. Papežská bula, kterou zde uvádíme, se v podstatě přidržuje tradiční argumentace a také její sankce a sliby se podobají těm, které známe z doby prvé výpravy. Uvidíme ještě, že tato argumentace se během následujících měsíců prohloubila a rozvinula.

Výzva k účasti na druhé výpravě²²⁾

Biskup Eugenius, služebník v božích službách, svému nejdražšímu synovi v Kristu, Ludvíkovi, nejslavnějšímu a nejvznešenějšímu

²²⁾ Otto z Freisingu, žil v letech 1111/15—1158, strýc Fridricha Barbarossy, vzdělaný biskup a později i rádce Konráda III. Účastnil se křížové výpravy, napsal dějiny vlády císaře Fridricha Barbarossy v díle *Gesta Friderici Imperatoris*, vyd. G. H. Pertz, ed. MGH, SSRG, Hannoveriae 1867/I., 35, str. 55—58.

šimu králi Franků, a jeho synům, princům a všem věrným Bohu v Galii posíláme pozdravy a apoštolské požehnání.

Jak mnoho římských papežův, naši předchůdci vykonali pro osvobození východní církve, o tom jsme se poučili z předcházejících starších událostí, jež byly zapsány do listin. Náš předchůdce, papež Urban drahé paměti, zatroubil na božskou trubku a snažil se pozdvihnout z nejružnějších částí světa syny římské církve pro osvobození Východu. Na jeho hlas odpovídali lidé za horami a zeměna velice mocní a udatní válečníci francouzského království, jakož i Itálie byli zapálení ohněm lásky. Shromáždil se a dalei dohrmadý velkou armádou, s boží pomocí osvobodil z pohanění pohanů — a to ne bez ztráty prolité vlastní krve — něšto, ve kterém náš Spasitel trpěl pro nás a ve kterém nám zanechal jako památku svého utrpení svůj slavný hrob...

My ale, protože jsme hříšní... nemůžeme o tom mluvit bez zármutku a nářku — že Edessa, město zvané Rohais v našem jazyce... byla dobyta nepřáteli Krista. Obsadili mnoho hradů křesťanských, zabili arcibiskupa, jeho duchovní a mnoho jiných křesťanů. Pozůstatky svatých byly pošlapány nevěřícími a byly rozprášeny. Velice si uvědomujeme... jak velké nebezpečí tím hrozí boží církvi a všem křesťanům...

Prosíme, varujeme a žádáme všechny z vás a ukládáme to za odpuštění hříchů, aby ti, kteří jsou na boží straně — zejména mocní a urození muži, se opásali statečně mečem a zaútočili na pohany..., aby osvobodili východní církve a bojovali za záchranu mnoha tisíců našich zajatých bratří...

Také nařizujeme a potvrzujeme autoritou, která nám byla svěřena Bohem, odpuštění hříchů (které náš zmíněný předchůdce, papež Urban, zavedl) pro ty, kteří oddaně uposlechli a kteří na sebe vezmou a splní takový svatý a nutný úkol. Nařizujeme také, aby vdovy a synové, zboží a vlastnictví těchto mužů zůstalo pod ochranou svaté církve, ve správě arcibiskupů, biskupů a jiných prelátů boží církve. Zakazujeme také z moci apoštolské, aby se vznášel požadavek na majetky těch, kteří vzali na sebe kříž, a to až do doby, kdy přijde zpráva o jejich návratu nebo o jejich smrti. Tak tedy oni, kteří bojují za Pána, nesmějí žádným způsobem shromažďovat s sebou krásné oděvy, pečovat o tělesný vzhled, brát s sebou psy, sokoly nebo jiné věci, které jsou znamením prostopášnosti. Připomínáme s boží prozravostí, aby ti,

kterí vzali na sebe tak svatý úkol, nebrali tyto věci s sebou, ale aby se vši energií věnovali svou pozornost a péči zbraním, koním a jiným věcem, se kterými mohou vést zápas s nepřitelem. Ten, který je zadlužen a kdo se vydá s čistým srdcem na svatou cestu, nebude platit podíl za minulost. Jestliže pak jiní jsou vázání přísahou nebo zástavou k zaplacení podílu, my je z apoštolské pravomoci tohoto zprošťujeme. To bude povoleno také tehdy, jestliže jejich příbuzní nebo páni, kterým náležejí léna, byli o tom zpraveni, že tito lidé buď nemohou, nebo se nepřejí vypůjčit peníze; a že potom mohou svobodně a bez rozporu dát do zástavy své pozemky nebo jiné vlastnictví církvi, duchovním nebo jiným věřícím...

Zprošťujeme a zbavujeme hříchů takovýmto způsobem, že ten, kdo oddaně se vydává na svatou cestu a bude v tom vytrvalý, nebo během této cesty zemře, získá odpuštění všech svých hříchů, které vyznal s kajícím a oddaným srdcem, a získá plody věčné odměny od toho, kdo odměňuje všechny.

Psáno ve Vetralle, prvního prosince.

Účast francouzského krále Ludvíka VII., na vyhlášení křížové výpravy byla nejednou předmětem polemik mezi historiky. Když totiž o vánocích roku 1145 král ohlásil své rozhodnutí přispět na pomoc obhájcům Svaté země, stalo se tak čtyři týdny po vydání papežské buly, a přesto se král o papežově iniciativě vůbec nezmiňl. V současné době již ztratily politické ostří i vědeckou aktuálnost spory o priority papeže či francouzského krále, které dovedly vzrušit historiky i vzdělanou veřejnost v 19. století; jejich kořeny ostatně tehdy vyrůstaly z dobových nacionálních a náboženských konfliktů ve Francii. Zůstane asi trvale nevyjasněnou otázkou, zda Ludvík, a pochopitelně jeho kronikáři, chtěli tímto gestem demonstrovat své prvenství a svoji nezávislost na papeži, či zda zde šlo o výraz rozporu mezi oběma v otázce podmínek vyhlášení výpravy. Uspokojivé je snad zjištění, že papež svoji bulu vydal ještě jednou v březnu 1146 a že tato bula již byla na francouzském dvoře přijata jako podnět k tažení proti nevěřícím. Již v této době se také setkáváme s postavou Bernarda z Clairvaux, který — jak se zdá — byl hlavním zprostředkovatelem dohody mezi francouzským králem a papežem.

O prvních krocích na cestě ke druhé křížové výpravě vypráví dvorní kronikář francouzského krále, Odo z Deuil.

Francouzský král připravuje křížovou výpravu²³⁾

Roku 1146 přišel Ludvík, slavný král Franků a vévoda akvitánský . . . , do Vézelay na velikonoce, aby vzal na sebe Kristův kříž. Ludvík byl star 25 let.

Král dlal se svým dvorem v Bourges. . . . Zbožný biskup z Langres (žák Bernarda z Clairvaux) měl tehdy kázání . . . , a to o zápasu a útisku křesťanů a o velké drzosti pohanů v Rohais, známém ze starověku jako Edessa. Pohnul k slzám svým žalostným vyprávěním a nabádal všechny, aby společně bojovali se svým králem za Pána a aby pomohli všem křesťanům. Bouřil pro víru a zapálil i krále Ludvíka. Ten měl bohatství a dočasnou slávu v opovržení a dal příklad, který byl lepší než jakákoli řeč. Král samozřejmě nemohl ihned sklidit svým příkladem to, co biskup zasil svými slovy. Jiný den bylo stanoveno, jmenovitě o velikonočních ve Vézelay, aby se všichni shomáždili na Umučení páně (sobota). Ti, kteří byli obdařeni božskou minulostí, byli povzneseni ke slávě kříže na svátek Zmrtvýchvstání.

Král zatím pokračoval v uskutečňování svého závazku a vyslal v této záležitosti posly k papeži Evženovi do Říma. Byli s radostí přijati a byli zpět posláni s radostí; přinesli s sebou dopis sladší než plást medu. Dopis ukládal králi, aby byl poslušen a postaral se o zbraně a oděvy. Obsahoval slib odpuštění hříchů pro ty, kteří se ujali sladkého jha v Kristu, jakož i slib ochránit jejich ženy a děti a příkazy o jistých záležitostech, které se zdály být užitečné svaté moudrosti a prozřavosti Nejvyššího pontifika (papeže). Papež doufal, že by mohl být osobně přítomen tak, aby byl první, kdo položí své ruce na tak svatý podnik, ale nemohl, protože mu v tom bránila tyranie Římanů. Pověřil tedy tímto úkolem Bernarda, svatého opata z Clairvaux. Konečně přišel den, ve který král

doufal. Opat, vyzbrojen apoštolskou autoritou a svým vlastním vysvěcením, byl zde včas a určil místo, kde se měli všichni dohrady s velkým množstvím shromáždit. Poté panovník obdržel odznaky kříže, které mu Nejvyšší pontifik (papež) poslal, a tak také se stalo mnohým z jeho urozených. Jelikož v pevnosti nebylo dostatek místa, kam by se vešlo takové množství lidí, byla postavena dřevěná tribuna (pódium) pro opata na poli mimo Vézelay, takže mohl mluvit z vyvýšeného místa k posluchačstvu stojícímu kolem něho. Bernard vystoupil na pódium společně s králem, který nesl kříž . . . , lidé začali křičet a žádali kříže . . . Nakonec bylo rozhodnuto, že se vydají na cestu za rok a každý se vrátil domů rozradostněný.

Opat ukryl silného ducha do svého křehkého a spíše umfrajčího těla. Všude se snažil kázat a v krátké době se zmnohonásobil počet těch, kteří nesli kříž. Král měl radost téměř jako dítě ze šíření víry a poslal vyslance ke králi Rogerovi do Apulie, jenž shromáždňoval velkou armádu, kterou se snažil povzbudit. Roger ochotně odpověděl na všechny požadavky. Také poslal zpět slechtu, která zaručila, že zabezpečí království potraviny, loďstvem a jinými věcmi. Zároveň přislíbil, že buď on sám, nebo jeho syn se vydají na cestu. Ludvík vyslal jiné vyslance k císaři do Konstantinopole — neznám jeho jméno, protože nebylo napsáno v knize života. Císař odpověděl dlouhým a rozvlácným svitkem naplněným pochlebenstvím, ve kterém nazval našeho krále svým zbožným přítelem a bratrem a přislíbil mnoho věcí, které nemohl ani ve skutečnosti provést. Ale tyto věci náleží někam jinam! Ludvík také požádal uherského a německého krále o tržní práva a o právo průchodu a obdržel dopisy a poselství od nich, které udělovaly to, o co žádal. Mnoho vévodů bylo inspirováno jeho příkladem a psali, zda se mohou zúčastnit jeho výpravy. Tak všechno probíhalo příznivě. Mezitím přišly nové zprávy. Doneslo se to také do Anglie a zasáhlo to i části dalších ostrovů. Lid přímořských oblastí připravoval lodě tak, aby doprovodil krále na moři.

Bernard z Clairvaux se stal hlavním mluvčím příprav druhé výpravy. Obrátil se ve své agitaci na další významné evropské osobnosti, mj. na německého krále Konráda III. a na západ do Anglie. Sem náleží i jeho dopis adresovaný anglickému králov-

²³⁾ Odo z Deuil, žil asi 1100—1162, opat v Compiègne a v St. Denis, byl kaplanem a sekretářem krále Ludvíka VII. na křížovém tažení. Zanechal z něho zprávy pod názvem De professione Ludowici VII in Orientem, v edici, H. Waquet, Documents relatifs à l'histoire des croisades, sv. 3, Paris 1949, str. 20—23.

ství, který je charakteristickým příkladem dobové argumentace

Bernard se snaží získat anglickou účast v druhé křížové výpravě²⁴⁾

Obracím se na vás, lide anglický, ve věci Kristově, neboť na něm záleží vaše spása. Říkám to proto, že ospravedlnění Páně a moje nadšení v jeho zájmu mně dovoluje směle se na vás obrátit. Jsem osobnost malého významu, ale moje prosba k vám v Kristu není malá. To je důvod a motiv, proč píši, a proč jsem se odvážil se na vás všechny dopisem obrátit. Dal bych přednost ústnímu podání, tak silně jsem zatoužil přijít k vám.

Nyní je příznivá doba, nyní je den velkého vykoupení. Země se otřásá, protože Pán nebes ztrácí svoji zem, zem, ve které se zjevil lidu, ve které žil více než třicet let; země proslavená jeho zázraky, svatá jeho krví; země, ve které květy znovuzrození poprvé rozkvetly; a nyní pro naše hříchy nepřítel kříže začal pozdvihovat svatokrádežnou hlavu zde a pustošit mečem tuto požehnanou zemi, zemi zaslíbenou. Hle, jestliže by nikdo mu neodolal, brzy vtrhne do města božského, rozvrátí arzenál našeho vykoupení, zneváží svaté místo, jež bylo posvěceno krví neposkrvněného Beránka. Nepřátelé vrhají lačné oči zejména na svatostánky křesťanské a znesvěcují půdu, na které kvůli nám Pán položil za nás život.

Co uděláte, vy mocní mužové? Co děláte, služebníci kříže? Chcete hodit svaté věci psům a perly sviním? Jak velký počet hříšníků se vyznal se slzami, a získali tak odpuštění svých hříchů od té doby, kdy tato svatá místa byla očistěna od pohanství špíny mečí našich otců! Dábel to vidí, zuří, skřípe zuby a upadá do zuřivosti. ... Taková katastrofa by mohla být zdrojem bolesti pro celý čas, ale mohla by být také zdrojem zmatku a nekonečné hanby pro naši generaci. ... Neváhejte! ... Žehnám pokolení, které má tak skvělou příležitost, požehnaný, kdo je naživu v tomto jubilejním

²⁴⁾ Bernard z Clairvaux, žil kolem 1090–1153, byl zde opatem; neúnavně hlásatel 2. křížové výpravy. Zanechal mnoho dopisů a výzev, vyšly v edici Migne, PL sv. 182–185; tato úvaha je z nové edice, The Letters of St. Bernard, Bruno Scott, London 1953, str. 460–463.

roce, v tomto roce boží volby. Požehnaní se šíří celým světem a celý svět obdrží znak nesmrtnosti.

O vaší zemi je známo, že je bohatá a statečné muže. Svět je plný jejich chvály a proslulost jejich odvahy zní na rtech všech. Opásejte se mečem a chopte se zbraní s radostí a nadšením ve jménu Kristově, abyste se „pomstili na pohanech a abyste drželi národy na uzdě“. Jak dlouho budou vaši muži pokračovat v prolévání křesťanské krve? Jak dlouho budete pokračovat v bojích mezi sebou? Útočíte jeden na druhého, zabijíte jeden druhého a jeden od druhého je zabíjen. Co je to za divokou touhu? Skončete to nyní, protože to není bojování, ale bláznovství. Je to riskantní jak pro duši, tak pro tělo a není to udatné, ale odporné, není to silné, ale bláznivé. Ale nyní, mocní vojáci, mužové boje, máte důvod, proč můžete bojovat bez obav o své duše: důvod, pro který si získáte slávu a pro který zemřít je zisk.

Ale i těm z vás, kros jsou obchodníci, muži hledající rychle bohatství, dovolte, abych zdůraznil výhody velké příležitosti. Nevyhýbejte se jí! Vezměte znamení kříže a naleznete odpuštění za všechny hříchy, které pokorně vyznáte. Výdaje jsou malé, odměna velká...

Anglický král se sice výpravy nezúčastnil, ale Bernardova výzva měla i v Anglii svůj ohlas. Samostatnou složkou druhé křížové výpravy se stala námořní expedice, již se zúčastnili bojovníci nejen z Anglie, ale také z Normandie. Tato expedice proslula zejména tím, že v říjnu roku 1147 měla rozhodující podíl na úspěšném útoku portugalského krále Alfonse na Lisabon, hlavní baštu muslimů na západě Pyrenejského poloostrova.

Úspěšná agitace pro křížovou výpravu se podstatně lišila od doby prvé výpravy charakterem svého sociálního dopadu. Zatímco v prvé výpravě nacházíme složku lidovou a složku feudální, měla druhá výprava již výrazně charakter feudálního válečného tažení. Pokud se objevily tendence k lidové migraci, byly organizátory výpravy odsouzeny. Již koncem roku 1146 ohlásil své rozhodnutí papež se na výpravě také německý král Konrád. Bylo to pro papeže dokonce nepřijemné překvapení, poněvadž počítal s Konrádovou pomocí v Itálii. S Konrádem se do výpravy zapojila celá řada říšských knížat a také český kníže Vladislav II. Tažení do Svaté země však nebylo jediným směrem expanze

německých feudálů. Církevní agitace pro novou křížáckou výpravu totiž rozšířila pole svého zájmu a nevyzývala jen k boji proti muslimům, ale také k boji proti pohanům ve střední Evropě — proti Slovanům při Baltu a na Labi. Tato expanze nebyla sama o sobě ničím novým, nyní však se jí dostalo povýšení na úroveň svaté války a bojovníci proti Slovanům (a také proti Prusům a Litevcům) měli získat stejné výhody a odměny jako ti, kdo táhli do Jeruzaléma. Také v této souvislosti se setkáváme s neutuchající aktivitou Bernarda z Clairvaux.

Výzva ke křížácké výpravě proti Slovanům²⁵⁾

Pánům a ctihodným otcům, arcibiskupům a biskupům, princům a všem věrným v Bohu sílu, ducha a osvobození od Bernarda, známého opata z Clairvaux.

Bezpochyby jste již ve své zemi slyšeli, bezpochyby přišly zprávy, že Bůh zapálil mysl králů a princů, aby se pomstili na pohanech...

Jak je dobrá a velká štědrost Božího milosrdenství! Ale ďábel to vidí, je mu to protivné, skřípe zuby, upadá v zuřivost, protože ztrácí mnohé z těch, které držel na uzdě svázané různými zločiny a ohavnostmi. Zhýralí lidé se nyní obrátili od zla a jsou hotoví konat dobro. Ale ďábel se bál více škody, která by mohla povstat z obrácení pohanů, protože slyšel, že jejich počet je úplný a že celý Izrael byl zachráněn. Je nebezpečný, se vši ďábelskou úskočností se snaží, jak by mohl nejlépe se postavit takovému velkému dobru. Zasil ďábelské semeno, hanebné slovanské syny, které, mohu říci, křesťanská moc snášela příliš dlouho...

Protože Pán nám světil modlit se za tuto výpravu, dáváme vám vědět, že koncil králů, biskupů a princů, kteří přišli společně do Frankfurtu, vyzbrojil silou křesťany proti Slovanům, aby je úplně vyhubili nebo aby obrátili na víru tento lid; proto vzali kříž, znamení naší spásy; a my mocí své autority jsme jim slíbili táž duchovní privilegia, jakým se těší ti, kteří vytáhli na Jeruzalém.

Mnozí vzali kříž na místě, zbytek povzbuzujeme my, aby tak učinili, takže všichni křesťané, kteří se nechopili kříže pro Jeru-

zalem smějí vědět, že získají táž duchovní privilegia při účasti na této výpravě; jestliže to udělali v souhlase s radou biskupů a princů. Kategoricky zakazujeme, ať už z jakéhokoli důvodu, příměří, které by mohlo být uzavřeno s těmito lidmi (Slovany), buď kvůli penězům, nebo kvůli poplatku, a ta až do takové doby, kdy s boží pomocí oni budou buď obráceni na křesťanství, nebo vyhubeni. Mluvíme k vám, arcibiskupům a biskupům, a naléháme na vás, abyste se postavili proti takovému záměru smíru, a to se vši silou, a sledovali s největší péčí tuto záležitost a věnovali všechno nadšení, kterého jste schopni, aby se vidělo, že je statečně prosazováno.

Výstroj vojenská, oděv, zbraně a ostatní bude totéž jako výstroj je jiné, protože je to zabezpečováno stejnými privilegii. Výstroj se líbila všem, kteří šli shromáždit ve Frankfurtu; proto prohlásili, že kopie tohoto dopisu bude doporučena všude, aby biskupové a kněží mhlí vyhlásit: je to lid boží, a ozbrojití jej svatým křížem proti nepřítelům Kristovým, a tak, aby se mohli všichni sejít v Magdeburku na svátek apoštola Petra a Pavla.

Druhá křížová výprava měla dvě základní a na sobě nezávislé složky. Vojska z říše se sešla pod vedením císaře Konráda koncem května v Řezně, vojska z Francie se pak shromáždila v Metách pod velením francouzského krále Ludvíka VII. a jeho manželky Eleonory Akvitánské. Obě výpravy prošly bez potíží Uhrami, avšak před vstupem na byzantské území se musely zavázat, že jejich vojsko nepodnikne nic proti byzantskému císaři a jeho poddaným. Zdá se, že prvá část cesty balkánským poloostrovem proběhla opravdu bez konfliktu, avšak na pochodu od Soluně ke Konstantinopoli německé oddíly stále častěji přepadaly řecké vesnice a plnily městečka. To pochopitelně zkalilo vztah byzantských úředníků a magnátů k nevídaným hostům. Císař Manuel ostatně pověřil zvláštní vojenský oddíl tím, aby dohlížel na ochranu byzantských poddaných proti případnému plenění. Drobné šarvátky hrozily přerůst v otevřený vojenský konflikt, když kdosi z Řeků zapálil špitál, kde leželi němečtí nemocní, a když v odvetu za to začalo Konrádovo vojsko systematicky plenit město.

Nezůstalo jen u konfliktů mezi křížáky a Byzantinci. Ani vztahy mezi německou a francouzskou částí výpravy nebyly právě nejlepší. Snaha obou monarchů o naprostou nezávislost při vo-

²⁵⁾ The Letters of St. Bernard, str. 466—468.

jenském rozhodování přinesla své neblahé důsledky až po přechodu do Malé Asie. Již na Balkáně se však odrazila rivalita mezi nimi i ve vztazích mezi řadovými vojáky. O těchto rozporech a o podmínkách při průchodu Balkánem barvitě vypráví francouzský kronikář Odo z Deuil. V jeho líčení se pochopitelně projevuje hledisko Francouze, kaplana krále Ludvíka VII.

Rivalita Francouzů a Němců²⁶⁾

Když jsme vstoupili na území Řeků, vzápětí se tito pošpinili křivou přísahou. Musím vám totiž připomenout, co jsem již vyprávěl, jak nás vyslanci jejich císařovny zapřísahali, že najdeme na jejich území dobré trhy a možnost jakékoli směny peněz. Táhl jsme tedy nejprve pustinami a pak krásným a úrodným územím, které se táhne nepřetržitě až po Konstantinopol. Tam se stalo, že jsme začali slyšet nadávky. V jiných územích nám obyvatelé čestně prodávali, co jsme potřebovali, a my jsme s nimi zůstali v přátelských vztazích. Řekové ale střežili svá města a hradby, a to nám prodávali, posílali na provazech, které spouštěli z hradeb. Tento příliš pomalý způsob dodávek potravin nemohl uspokojit naše poutníky; poněvadž trpěli uprostřed přebytků velkou nouzí, opatřovali si potřebné věci krádeží a pleníím. Někteří mužové se však domnívali, že tento stav věcí je zaviněn Němci, kteří táhli před námi a loupili prý všechno, na co přišli, a dokonce vypálili některá předměstí, o čemž jsme se také mohli přesvědčit. Je politováníhodné vyprávět o takových věcech, ale za hradbami Filippopole byl trh Latinů, který dodával všem přichozím za peníze to, co potřebovali. Němci se tam usadili v hospodách a mezi ně na neštěstí přišel kejklíř, který sice nerozuměl jejich řeči, ale také se posadil, zaplatil a začal pít. Když se opil, přinesl očarovaného hada, položil sklenici na zem, dal hada do této sklenice a začal provozovat všechny druhy triků uprostřed lidí, jejichž řeč a mravy neznal. Němci se domnívali, že vidí kouzla, rozzuřili se, vrhli se na kejklíře a roztrhali ho na tisíc kusů. Jednání jedince dali za vinu všem a řekli, že je Řekové chtěli otrávit. Vzrušení, které se šířilo na předměstí, přeskočilo také

do města a ten, kdo tam velel, vyšel nyní beze zbraní v největším spěchu se svými lidmi, aby uklidnil bouři. Opojeni vínem a vztekem se Němci nepodávali, zda ti druhí mají zbraně, nýbrž vrhli se ve své zlosti na ty, kteří přibíhali, chtějíce obnovit mír; domnívali se totiž, že tito chtějí pomstít smrt onoho muže. Řekové nyní uprchli a stáhli se do města. Pak vzali své luky, udělali výpad a zahnali na útěk ty, před kterými předtím utekli, zabíjeli a zasazovali rány a přestali, teprve když byli všichni Němci vyhnáni z předměstí. Velký počet Němců zahynul, zvláště ti, kteří uprchli do domů nebo do zákoutí, aby zachránili své peníze. Později Němci nicméně opět nabrali odvahy, znovu se ozbrojili a přišli zpět, aby pomstili smrt svých druhů. Spálili téměř všechno, co bylo za hradbami.

Němci byli nesnesitelní i pro nás. Jednou se chtěli někteří z nás vyhnout nepohodlí z tlačence kolem krále a táhli napřed a ubytovali se u Němců. Někteří šli na trh, ale Němci nechtěli strpět, aby si naši něco koupili, dokud oni sami se nezásobí tím, co si přejí. Z toho vznikla hádka s náramným křikem, neboť jedni nerozuměli druhým a každý křičel z plného hrdla a mluvil, aniž se mohl dorozumět. Francouzi dávali i dostávali výprask a opustili trh a vzali s sebou potraviny. Ale Němci, kteří byli velmi početní a kteří opovrhovali hrdotí této hrstky lidí, se chopili zbraní a vrhli se na ně a tito, rovněž ozbrojení, jim kladli tuhý odpor. Bůh učinil konec tomuto zločinnému boji tím, že seslal soumrak. Ale ani noc nedokázala uklidnit vášeň Němců a upokojit je. Příštího rána se opět zvedli a chtěli se ještě sveřepěji bít. Ale moudří mezi nimi se vrhli nemoudrým pod nohy a nakonec se jim podařilo zadržet je mnohými prosbami a výtkami.

Tak šílili Němci, kteří pochodovali před námi, všude takový zmatek, že Řekové utkali před našim vojskem, které táhlo později, jakkoli bylo mírumilovné. Ale přece jen vycházeli duchovní pokaždé z měst, táhli se svými obrazy a vykonávali obřady řeckého ritu a přijímali krále s úctou, prokazujíce mu všechny pocty, které mu náležely. Vévoda Hesternit, příbuzný císaře, neustále doprovázel krále na jeho pochodu, uklidňoval obyvatele a dával alespoň částečně zásobovat trhy všemi, které poutníci potřebovali. Dodával králi štedře potraviny, ponechával si pro sebe jen velmi málo nebo vůbec nic a dával zbytek rozdělovat jednou mezi bohaté, jindy mezi chudé. S ním tedy bylo možno přesně dodržo-

²⁶⁾ Odo z Deuil, ed. Waquet, str. 35—37.